Lärarens sida: Avancerat, text 6, Hjärnans karta

Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Hjärnan har tre delar med var sitt jobb, och i alla tre arbetar nervceller, så hjärnan gör av med omkring 20 procent av syret, fast den väger 2 procent av kroppen. Texten är en beskrivning, och modellen är Tankekartan, blad 2. I vecka 1 tänker du högt i avsnitt 1.

Läspasset: de fyra avsnitten	
Textens fråga	Använder vi bara tio procent av hjärnan, och vad gör hjärnans olika delar?
Ord före läsningen	bark (hjärnans yttre lager, inte trädets) · nervcell (en levande cell, inget rum) · signal (ett meddelande mellan celler, ingen mobilsignal)
Tänk högt	*”Hjärnbarken. Bark, som på ett träd? Jag läser vidare. Det yttre lagret, ytterst på storhjärnan. Vem eller vad? Storhjärnan och barken. Det viktigaste? Barken tar emot intryck från sinnena och styr rörelser. Att pannlobens främre del mognar sent är spännande, men det är en detalj.”*
1 Storhjärnan och barken	Red ut: *”med viljan”*: rörelser du själv väljer · mognar: blir färdig Lyssna efter: storhjärnan med barken · fyra lober · syn, hörsel, känsel, rörelser Lockar: främre pannloben mognar sent. *”Vad tar barkens fyra lober emot, och vad styr pannloben?”* Bilden: Siffran 1: de fyra loberna, uppkallade efter huvudets delar
2 Lillhjärnan	Red ut: *”där bakhuvudet möter nacken”*: längst bak, nertill · jämn: utan ryck Lyssna efter: balansen · jämna rörelser Lockar: sparken mot bollen. *”Vilka två saker är lillhjärnan viktig för?”* Sambandet: *”också en mindre del”*: en del till, utöver storhjärnan Bilden: Siffran 2: lillhjärnan längst bak, under storhjärnan
3 Hjärnstammen	Red ut: *”som en stam”*: bara en bild för namnet · *”går den över i”*: fortsätter som Lyssna efter: andning och hjärtslag · vägen till ryggmärgen Lockar: något vasst under foten. *”Vad styr hjärnstammen, och vart leder den?”* Sambandet: *”Kvar blir”*: den sista av de tre platserna Bilden: Siffran 3: hjärnstammen, som går över i ryggmärgen
4 Ett nät av nervceller	Red ut: utskott: en del som sticker ut · *”gör av med”*: förbrukar Lyssna efter: 2 procent av vikten · 20 procent av syret · nervceller i alla delar Lockar: synapsen där signalen går över. *”Varför tar hjärnan så mycket syre, fast den väger lite?”* Sambandet: *”i alla tre”*: det som arbetar på alla platserna Bilden: Signalen genom nervcellen och vidare till nästa
Om någon frågar	Finns det höger- och vänsterhjärnade människor? Nej. I en studie av hjärnorna hos 1 011 personer dominerade ingen halva. Halvorna samarbetar. Tror vuxna på tio procent? Ja, nästan hälften av de brittiska lärarna i en studie gjorde det. Har kvinnor lika många nervceller? Räkningen 2009 gällde män, så det säger den inte.

Modellpasset: Tankekartan för Hjärnans karta	
Fördjupningen	Red ut: *”i genomsnitt”*: talens summa delad med fyra · kärna: en liten del inne i cellen Lyssna efter: 100 miljarder utan källa · hjärnan löstes upp · 86 miljarder Lockar: hjärnan som soppa. *”Hur räknade forskarna nervcellerna, och vad blev svaret?”* Sambandet: *”hur många nervceller nätet har”*: nätet i avsnitt 4, räknat Bilden: Kärnan i nervcellen: det forskarna räknade
Modellen	Ta fram Tankekartan, blad 2. I vecka 1 lägger du den första post-it-lappen och skriver det första ordet. Nederst i varje fält har bladet rader med ledtexten Hit hör. Där skriver paren det som hör till delen, efter ordet i fliken. Ge då Orden två minuter till, och korta Samtala lika mycket. Gruppen lägger fördjupningens lapp på En lapp till, som får namnet Hör till nervcellerna. Lappen gäller nervcellerna i avsnitt 4 och är ingen femte del av hjärnan.
Orden	den största delen (storhjärnan) · också (lillhjärnan) · kvar blir (hjärnstammen) · i alla tre (nervcellerna)
Svaret	Lyssna efter: nej, hela hjärnan arbetar · varje del har ett jobb · 2 procent av vikten, 20 procent av syret Så kan det låta: *”Nej. Varje del har ett jobb: barken tar emot det vi ser, hör och känner, lillhjärnan sköter balansen och hjärnstammen andningen. Hjärnan väger 2 procent men tar 20 procent av syret, för alla delar arbetar.”*
Rutan	Visste du att: intressant, för svaret håller utan lillhjärnans många nervceller.
Samtala	Varför berättar författaren hur forskarna fick veta det? Varför börjar texten vid bakhuvudet? Ett svar: talet blir lättare att lita på, och handen gör kartan till något du känner.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.